

8. Де Калуве Л. Розвиток школи: моделі та зміни / Л. Де Калуве, Е. Маркс, М. Петрі. - Калуга: Калузький інститут соціології, 1993. - 240 с.
9. Бондар В. І. Управлінська діяльність директора школи: дидактичний аспект / В. І. Бондар. - К.: Рад. шк., 1987. - 160 с.
10. Березняк Є. С. Керівництво сучасною школою/Є. С. Березняк. - М.: Просвітництво, 1983. - 208 с.
11. Бабанський Ю. К. Вибрані педагогічні праці / [уклад. М. Ю. Бабанський]. - М.: Педагогіка, 1989. - 560 с.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ

Діана БЕССМЕРТНА

здобувач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Тетяна ПРОХОРЕНКО

канд. соціол. наук, доцент кафедри філософії та

педагогіки професійної підготовки

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Про волонтерський рух в Україні сьогодні з захопленням говорять у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. Розквіт волонтерської діяльності у нас припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави.

Сьогодні ця тема набуває особливої актуальності, оскільки величезна кількість людей потребує допомоги та підтримки. Повномасштабна війна змусила багатьох людей опинитись у скрутній ситуації. Окрім допомоги

держави, на поміч прийшли волонтери. Відтак сотні тисяч людей приєдналися до волонтерського руху: допомагають у гуманітарних штабах, плетуть маскувальні сітки, закупають амуніцію для армії, допомагають переселенцям тощо.

Що ж таке волонтерство? Слово «волонтер» походить від французького *volontaire* (доброволець), яке в свою чергу запозичено з латинського (*voluntas* – вільне волевиявлення). Тобто волонтерство – добровільна безкорисна суспільно важлива діяльність.

1863 р. вважається роком виникнення волонтерського руху у світі, коли Анрі Дюнан ініціював створення Комітету захисту поранених, пізніше перейменованого в Червоний Хрест. Принципами, сформульованими Анрі Дюнаном, і донині керуються волонтерські організації всього світу. Волонтерська діяльність базується на таких принципах: добровільність і добродійність, законність, гуманність і гідність, спільність інтересів і рівність прав її учасників, гласність, відповідальність, конфіденційність.

14 вересня 1990 р. у Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної асоціації добровольчих зусиль була прийнята Загальна декларація волонтерів, яка відбила основні цілі й принципи волонтерської діяльності. Волонтерство в Декларації визначається як «добровільний вибір, що відбиває особисті погляди й позиції, активна участь громадянина в житті людського співтовариства, яке сприяє поліпшенню якості життя, особистому вдосконалюванню й поглибленню солідарності, виражається, як правило, у спільній діяльності в рамках різного роду соціально значущих проєктів, сприяє реалізації основних людських потреб на шляху будівництва більш справедливого й мирного суспільства, сприяє більш збалансованому економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій» [4, с. 187].

Слід розрізняти волонтерство і благодійництво. Адже благодійництво не передбачає особистої безпосередньої участі у суспільно важливій роботі (не потрібно чергувати в притулку, розвозити нужденним харчі і ліки, готувати

їжу). Благодійники, як правило, обмежуються фінансовою допомогою, а також нерідко розраховують на різні пільги з боку держави (що частенько і отримують).

У волонтерів інші погляди. Це в першу чергу – особиста безпосередня участь у вирішенні певної суспільно важливої проблеми. Також визначальним є принцип добровільності, адже волонтер діє за покликом душі, з почуття потреби реалізувати свою громадянську позицію (саме такі люди формують суспільну свідомість). Діяльність волонтерів безкорислива, неприбуткова. Вони не отримують ні зарплати, ні жодної матеріальної вигоди, все роблять безкоштовно. І єдина їх нагорода – визнання громади, що може трансформуватись в обрання на різні державні посади чи висування на нагородження медалями та орденами. І нарешті, волонтерська робота носить суспільно важливий характер, тобто спрямовується на вирішення проблеми, що турбує багатьох громадян і з певних причин не може повністю вирішитись зусиллями держави [1].

Історично волонтерство існувало завжди, але набувало різних форм і видів суспільної діяльності, реалізовувалося в тих практиках, які були актуальні в ту або іншу історичну епоху. Елементи волонтерства можна виділити практично при будь-якому політичному ладі в соціально-економічних умовах, що різняться, однак тільки в громадянському суспільстві воно набуває визнаного статусу й активного розвитку. Не можна не підкреслити, що й саме волонтерство по своїй суті сприяє становленню громадянського суспільства, закріпленню його інститутів, громадянській активності.

На українських землях волонтерство розвивалось ще з 19 століття, коли створювались різноманітні громадські організації, що опікувались лікарнями для малозабезпечених, притулками, безкоштовними їдальнями. Активно діяли організації Червоного Хреста, особливо під час Першої світової війни. Волонтери також навчали грамоті (особливо на західноукраїнських землях), створювали підрозділи Товариства тверезості та опікувались будинками для

безхатченків. Але з встановленням радянської влади цей рух фактично згортається і починає відновлюватись лише з кінця 80-х років минулого століття [2].

Волонтерство – це неоплачувана, свідомо, добровільна діяльність на благо інших. Волонтерство не має релігійних, етнічних, вікових, політичних і географічних обмежень. Брати участь у добровольчих діях може кожний. Часто люди не можуть реалізувати усі свої потреби, працюючи тільки за професією. У цьому випадку волонтерська праця може внести розмаїтість, дозволяючи відвернутися від щоденної рутини. Волонтерська робота допомагає в задоволенні таких потреб, як контакти з новими людьми, самозадоволення, просування якихось цінностей.

Волонтерство як діяльність потребує від добровольців не лише бажання та наявності вільного часу, а й певних знань з психології, соціальної педагогіки, соціальної роботи, соціології, медицини, юриспруденції тощо; волонтери повинні володіти навичками спілкування з різними прошарками населення, знайомитись з кращим, як вітчизняним, так і зарубіжним досвідом роботи. З цієї точки зору волонтерство є ефективним методом неформального навчання.

Мотиви для вступу до рядів добровольців можуть бути самими різними: переконання етичного і релігійного характеру; потреба в спілкуванні, активності, реалізації своїх здібностей, суспільному і державному визнанні; бажання придбати нову роботу або професію, добитися поліпшення діяльності соціальної установи. Волонтерами можуть стати студенти під час проходження практики. Їх мотиви – самореалізація, професійна підготовка, написання диплома або наукової роботи. Часто добровільними помічниками стають ті, хто вже отримав допомогу і підтримку від організації і тепер хотів би передати власний досвід подолання критичної ситуації тим, хто цього потребує [2].

Добровольчі ініціативи розповсюджуються майже на будь-яку сферу людської діяльності. Однак, частіше за все, волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямками:

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, що потребують соціальної реабілітації;
- здійснення догляду за хворими, інвалідами, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;
- надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха, екологічних, техногенних та інших катастроф, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям;
- надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;
- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;
- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів;
- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;
- надання волонтерської допомоги за іншими напрямками, не забороненими законодавством [4, с. 191].

Рівень розвитку благодійності в Україні за минулий рік суттєво зріс. Так, за останніми даними 23% українців коли-небудь у житті займалися волонтерством, серед них 9% почали цю діяльність саме протягом останнього року. Експерти стверджують, що серед волонтерів більше молодих жінок, киян та мешканців Заходу, і майже всі вони мають вищу освіту. Дослідження

GfK Ukraine на замовлення ООН показало, що більшість наших громадян стала вважати волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства. За минулий рік кількість зареєстрованих в Україні благодійних фондів перевищила 15 тисяч. Це означає – дедалі більше людей прагнуть робити добрі справи. Психологи пояснюють стрімкий злет благодійності в нашій країні так: люди зрозуміли, що віддавати та допомагати – це легко і віддавати можна не тільки гроші. Адже українці за своєю суттю – дуже чутливі люди, схильні до співчуття. У критичних умовах ці якості проявились якнайкраще. І той, хто допоміг один раз, хоче робити це знову і знову. Саме тому волонтерство стало частиною життя багатьох українців [3, с.80].

Надання соціальної допомоги волонтером – процес багатогранний. Це може бути масова робота волонтерів по проведенню дослідження або масового заходу. Може бути робота у невеликих групах, а найвідповідальнішим видом волонтерської роботи є індивідуальний.

Найважливіше у роботі волонтера – усвідомлення необхідності власної діяльності та наявність бажання працювати. Головна перевага волонтерів полягає в тому, що вони виконують роботу, яка їм подобається, й отримують задоволення, коли бачать результати. Але люди почуваються так, коли знають, що вони цінуються і визнаються. Крім цього, для кожної людини, котра виконує роботу, а тим більше на добровільних засадах, важлива оцінка її діяльності.

Волонтерство, безумовно, є важливим інститутом громадянського суспільства, який базується на принципах цілісності й органічної солідарності. Цей інститут має відповідну структуру, до якої входять: волонтерські спільноти різних організаційних форм; волонтерські практики; соціальні, економічні, політичні й культурні ресурси; легітимні норми й правила волонтерської діяльності на основі загальнолюдських і гуманістичних цінностей; традиції й зразки поведінки добровольців. Метою інституту волонтерства є сприяння ефективній реалізації соціальної політики,

спрямованої на різноманітні соціальні групи суспільства, а також зміцнення солідарності всередині добровольчого руху.

Література

1. Борисенко М.І. Волонтерська діяльність як одна із форм благодійництва. *«Молодий вчений»*. № 6 (21). Ч. 3. 2015. С.102-104.
2. Дідух І. Волонтерська діяльність як засіб для самореалізації та самовизначення особистості. *Освітній простір України*. 2017. Вип. 10. С. 115-120.
3. Мохорєва, О. М., Горошко, М. О. Волонтерство як соціальний феномен. *Особистість, суспільство, війна: тези доп. учасників міжнар. психол. форуму (м. Харків, 15 квіт. 2022 р.)*. Харків : ХНУВС, 2022. С. 79-81.
4. Погрібна В. Л. Волонтерство як соціокультурний феномен: епістемологічні та аксіологічні аспекти аналізу. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"*. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 4. С. 185-196.

НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ КУЛЬТУРІ ВИКЛАДАЧА

Ілля БОБРОВ

студент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Вікторія ЧЕПУРНА

канд. пед. наук, доцент кафедри філософії та

педагогіки професійної підготовки

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Спілкування є складним, багатоплановим процесом, у якому, крім слів, для обміну інформацією використовуються різноманітні засоби — постава